

Остап Курик*
Ukraine

Різьба Шкрібляків у сучасному соціокультурному середовищі

Анотація

Актуальність дослідження полягає в тому, що на сучасному етапі розвитку сучасного молодого покоління та вищої мистецької освіти відбуваються зміни, базуючись на надбаних та збережених народних традицій у сфері науки та мистецької діяльності в західних областях України і не тільки. Зацікавлення та заохочення молодого покоління до традиційного народного мистецтва є одним із основних завдань, які виникають в процесі навчання в мистецьких закладах та закладах України в цілому.

Ключові слова: Юрій Шкрібляк, різьба, виставки, народне мистецтво, Гуцульщина, Галичина

Summary

Shkriblyak's Carvings in the Modern Socio-Cultural Environment

The relevance of the study lies in the fact that at the present stage of development of the modern young generation and higher art education changes are taking place. Based on the acquired and preserved folk traditions in the field of science and artistic activity in the western regions of Ukraine and not only. The interest and encouragement of the younger generation to traditional folk art is one of the main tasks that arise in the process of studying in art institutions and institutions of Ukraine as a whole.

Keywords: Yuriy Shkriblyak, carving, exhibitions, folk art, Hutsulshchyna, Halychyna

Метою дослідження є визначення традиційних та нових естетичних ознак художнього процесу, з'ясування чинників та причин формалізму у народному мистецтві. Об'єктом дослідження є вироби

з дерева, а саме різьба Шкрібляків, а предметом – художні ознаки та процес взаємопроникнення традиційних та нових естетичних характеристик народного мистецтва Гуцульщини.

Народне мистецтво захоплює, втілює в собі талант народу, його мудрість і розуміння краси. Мистецтво з народу, впродовж віків зберігалось і донесло до нашого часу архаїчні форми, мотиви, символи, які мають вічні вартості. В сучасному середовищі втрачається традиційне використання виробів народних майстрів в обрядах та побуті. Особливо це стосується виробів з дерева, які найменше задіяні у сучасному народному побуті та звичаєвій обрядовості.

Можемо спостерігати зміну естетичних принципів народного майстра та формальне продовження традиційних художніх ознак. На Гуцульщині та Буковині ще збереглися локальні осередки ремесла, але вони потребують підтримки і опіки з боку влади та мистецької спільноти.

Виховані чудовою карпатською природою в поєднанні з давніми віруваннями, розвинути естетичні смаки гуцулів витворили особливий світогляд, який еволюціонував упродовж віків, давав усе нові й нові зразки матеріальної культури, які сьогодні справедливо вважаються творами високого мистецтва. Це твори тутешніх різьбярів, кераміків, майстрів художньої обробки шкіри і металу, ткачів, вишивальниць і писанкарів.

Найвідомішим різьбярем, що значно розвинув та вдосконалив техніку гуцульського «сухого» різьблення (тобто без застосування інших мате-

* Остап Курик, Чернівецький національний університет імені Юрія Федькоча.

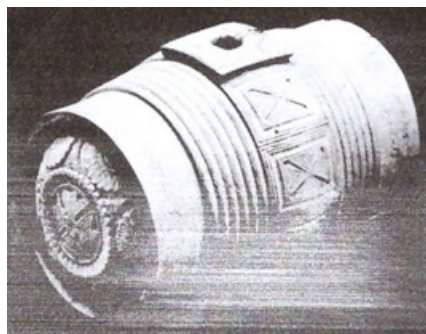
ріалів), був Юрій Шкрібляк (1822–1884) із с. Яворів Косівського району Івано-Франківської обл. Жив він у середовищі, де шанували ремесло різьблення, випалювання та інкрустації. Першим учителем у нього був батько – боднар і різьбяр. З юних років Юрій почав виготовляти барильця і рахви – точений посуд для зберігання сиру (бринзи).

Майстер тонко відчував площину і відповідно декорував її орнаментальними мотивами. Для декорування використовував плоску суху різьбу, іноді підсилював її інкрустацією рогом, металевим дротиком чи цвяшками (Mozdyr, 1987).

На власноруч виготовленій токарні майстер виточував куделі, порохівниці, рахви, пляшки, цукерниці, бочівки, чарки, барильця. Виготовляючи долота, поліпшував техніку різьблення, запровадив нові орнаментальні мотиви і творив власну манеру так званого «шкрібляківського різьблення» зображ. 1, 2.

Зобр. 1. Рахва з порохівниці. Коломийський музей народного мистецтва Побуту Гуцульщини ім. Є. Сагайдачного

Музей Косівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва

Кожен виріб він дбайливо оздоблював вишуканою різьбою. Відповідно до форми, поділяв площину на рівномірні поля, заповнюючи їх орнаментальними мотивами. Ю. Шкрібляк зумів досягти «вершини художнього узагальнення, справжньої гармонії краси матеріалу, техніки виконання та ужиткового призначення виробу і тим самим здобути визнання далеко за межами рідного краю» (Zakharchuk-Chugai, 1979, с. 10).

Для декорування виробів майстер уподобав плоску «суху» різьбу, іноді підсилював її інкрустацією рогом, металевим дротиком чи цвяшками. Ю.Шкрібляк комбінував характерні мотиви гуцульської різьби: «пасочки», «кривульки», «головкате, колоски, деревця, сонечка, розетки, підківки, зубці» і т.п. «Багатомовний геометричний, антропоморфний та рослинний орнамент у його творчості постає як філософськи-осмислена картина довколишнього світу, спостережена пильним оком майстра і перенесена різцем на дерево» (Valentine's Prayer, 2019, с. 23).

Творчість цього великого майстра, як і його приватна школа, виховали цілу плеяду відомих майстрів, які піднесли дерев'яне різьблення нашого краю на високий рівень, а майстри стали відомими далеко за межами Косова. Це – Микола Тимків, Іван Балагурак, Василь Кабин, Микола Федірко, Володимир Гуз і багато інших. Вони виховали послідовників, які гідно продовжують кращі традиції художнього різьблення Гуцульщини. Це, зокрема, Федір Гавриленко, Йосип Павлик, Богдан Ходан, Йосип Приймак, Степан Стефурак, Степан Бзунько, Василь Бович, Любомир Гавриш та молоде покоління майстрів: Микола Стриндюк, Мирослав Радиш, Роман Стеф'юк, Тарас Ходан та інші.

Щоб зберегти і продовжити життєздатність цього виду мистецтва, потрібно не лише на місцевому й державному рівні розробити і прийняти програми розвитку народних художніх промислів, а й виконати її. Для збереження та популяризації шкрібляківської різьби за сприяння місцевої влади та небайдужих людей, було здійснено перенесення та реставрування шкрібляківської хати із с. Яворова до м.Косів. Елементи шкрібляківської різьби продемонстровано на зобр. 3; 3.1

Зобр. 3. Юрій Шкрібляк Різьблена балка в інтер'єрі.
м. Косів Івано-Франківська обл.

Зобр. 3.1. Юрій Шкрібляк Різьблена балка в інтер'єрі.
м. Косів Івано-Франківська обл.

Для популяризації різьблення доцільно приділити більшої уваги дерев'яному різьбленню, випуску друкованої продукції: книг, альбомів, каталогів, а також рекламних сюжетів, фільмів та популяризації в соцмережах. Сьогодні реалізуються додаткові заходи щодо охорони народних художніх ремесел, передачі її майбутнім поколінням.

Унікальна збірка, що налічує 20 творів Юрія Шкрібляка з підписом самого майстра, зберігається у Музеї етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України у Львові і досить яскраво характеризує всю творчість найвидатнішого народного різьбярів XIX століття. Про декорування таких виробів як сільнички, цукорниці, перечниці, чарки та пляшки засвідчують роботи майстра з Музею етнографії та художнього промислу у Львові і Коломийського музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського. Зобр.4; 4.1. Високою майстерністю вирізняються декоративні тарелі Ю. Шкрібляка, оздоблені сухою різьбою, мереживним вирізуванням та інкрустацією. Мереживні мотиви підвищують гру світлотіні. Скринька Ю.

Шкрібляка (1880) декорована різьбленням та жируванням металевим дротиком і цятками, зберігається у Національному музеї народного декоративного мистецтва у Києві (Molin, 2018, с. 1165).

Зобр. 4. Юрій Шкрібляк Бочівка, пляшка, чарки-порції.
Косівський музей народного мистецтва Гуцульщини і Покуття ім. Й. Кобринського

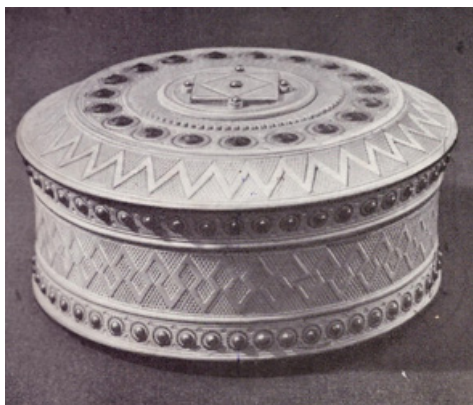

Зобр. 4.1. Юрій Шкрібляк Цукорниця.
Косівський музей народного мистецтва Гуцульщини і Покуття ім. Й. Кобринського

Справу славетного Юрія Шкрібляка продовжили і примножили три його сини (Василь, Микола та Федір Шкрібляки), а згодом розвивали майстри наступних поколінь цієї династії. Свої твори вони репрезентували на багатьох виставках і неодноразово удостоювались високих нагород. Важливо, що ця родинна стежа не переривається до сьогодні. Розквітає і зміцнюється генеалогічне дерево родини, потужні корені якої сягають близько двох століть. Нині мистецькі твори майстрів-різьбярів славної династії Шкрібляків-Корпанюків зберігаються у багатьох музеях України і за кордоном. (Vah, Stefyuk, 2018). Одним із таких музеїв – музей Косівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва Зобр. 5; 5.1.

Зобр. 5. Микола Шкрібляк. Рахва.
Музей Косівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва

Зобр. 5.1. Микола Шкрібляк.
Раква (Посудина для сиру). Музей Косівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва

Для популяризації мистецьких творів необхідно створити державний реєстр майстрів, національну електронну базу, карту з розміщенням осередків виробництва різьблених виробів, що дасть можливість детальніше ознайомитись рекреантам з митцями Гуцульщини, також варто створити нормативно-правову базу, фінансове та матеріально-технічне забезпечення даної галузі, відновити ринки збуту. Надважливим аспектом є створення грантової підтримки студентів спеціалізованих мистецьких закладів усіх рівнів. Викладачі, вчителі освітніх закладів, на мою думку, повинні багаторазово проводити майстер-класи, екскурсії, онлайн-зустрічі, конференції тощо. Виконання художніх виробів з деревини, які базуються на шкрібляківській орнаментіці, повинні осучаснюватись, для прикладу використанні в меблевій індустрії, інтер'єрах тощо.

References

- Vah, I., Stefyuk, R. (2018). Economic prospects for the development of lizhnikarstvo Kosiv district. Scientific and practical conference „Ukrainian lizhnikarstvo: history, problems, prospects”. Chernivtsi.
- Mozdyr, M.I. (1987). Carving. In H. HoshkoYu (ed.), Hutsulshchyna. Historical and ethnographic research – answers (pp. 388–405). Kyiv: Naukova Dumka.
- Molin, V. (2018). Works of art works by carvers of the Shkriblyak dynasty at exhibitions of Galicia (the 160th anniversary of Mykola Shkriblyak is dedicated). Kyiv.
- Valentine's Prayer. Folk art. 180th anniversary of the birth of Yuri Shkriblyak. (2019). Kyiv: Folk Art.
- Zakharchuk-Chugai, R.V. (1979). The Shkriblyak family. Album. Kyiv: Art.